

Briuselis, 2014 04 14
COM(2014) 224 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2013 ES pagrindinių teisių chartijos taikymo ataskaita

{SWD(2014) 141 final}
{SWD(2014) 142 final}

1. ĮVADAS

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (toliau – Chartija) visų pirma yra skirta ES institucijoms. Ji papildo nacionalines sistemas, bet jų nepakeičia. Valstybės narės vadovaujasi savo pačių konstitucinėmis sistemomis ir laikosi jose nustatytų pagrindinių teisių. Valstybės narės į Chartiją turi atsižvelgti tik tais atvejais, kai savo nacionalinėmis priemonėmis įgyvendina ES teisę, kaip nurodyta Chartijos 51 straipsnyje.

Šioje ataskaitoje pabrėžiamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teismas) vaidmuo įgyvendinant Chartiją, ypač atkreipiamas dėmesys į naujausią Teismo praktiką dėl Chartijos taikymo valstybėse narėse.

Ataskaitoje taip pat apžvelgiama, kaip prižiūrint Teismui ES institucijos laikėsi pagrindinių teisių ir jas skatino imdamosi visų savo iniciatyvų, įskaitant naujų teisės aktų ir politikos priemonių rengimą bei jų įgyvendinimo užtikrinimo veiksmus.

Galiausiai ataskaitoje atkreipiamas dėmesys į Europos žmogaus teisių konvenciją (EŽTK) ir į pažangą, pasiektą po to, kai ES prisijungė prie šios priemonės.

Išsami informacija apie Chartijos taikymą, kurioje nurodomi konkrečių problemų, su kuriomis susiduria atskiri asmenys, pavyzdžiai, pateikiama prie šios ataskaitos pridedamame Komisijos tarnybų darbiname dokumente (1 priedas). Atskirame priede (2 priedas) apžvelgiama pažanga, pasiekta įgyvendinant 2010–2015 m. moterų ir vyrų lygybės strategiją.

2. CHARTIJOS TAIKYMAS VALSTYBĖSE NARĖSE

Nacionalinių teismų teisėjai vis geriau suvokia, koks yra Chartijos poveikis, ir kreipiasi į Teismą¹ prašydami pagal prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą² suteikti patarimų dėl Chartijos taikymo ir aiškinimo.

Norėdamas nustatyti, ar tam tikra situacija patenka į Chartijos taikymo sritį, kaip apibrėžta jos 51 straipsnyje, Teismas konkrečiai nagrinėja, ar atitinkamais nacionalinės teisės aktais ketinama įgyvendinti kokią nors ES teisės nuostatą, taip pat tiria teisės aktų pobūdį ir tai, ar jais siekiama ir kitų tikslų (ne tik tų, kurie patenka į ES teisės taikymo sritį), taip pat – ar tuo klausimu esama konkrečių ES teisės taisyklių ar tokių taisyklių, kurios jam gali daryti poveikį³.

Trys pastaruoju metu nagrinėtos bylos yra geri pavyzdžiai situacijų, kai Teismas konstatavo, kad valstybės narės **nesiekė įgyvendinti ES teisės** ir todėl Chartija nebuvo taikytina.

Pirma, Sprendime *Pringle*⁴ Teismas konstatavo, kad kai valstybės narės sukūrė nuolatinį krizių sprendimo mechanizmą, taikytiną euro zonos šalims, jos ES teisės neįgyvendino. Sutartyse ES nėra priskiriama jokia konkreti kompetencija kurti tokį mechanizmą. Todėl valstybės narės ES teisės neįgyvendino, kaip nustatyta Chartijos 51 straipsnyje, ir todėl Chartija nebuvo taikytina.

¹ 2013 m. Teismui pateiktų prašymų dėl prejudicinių sprendimų, kuriuose minima Chartija, apžvalga pateikiama II priedėlyje.

² Žr. SESV 267 straipsnį.

³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) 1997 m. gruodžio 18 d. Sprendimo *Annibaldi*, C-309/96, 21–23 punktai ir 2012 m. lapkričio 8 d. Sprendimo *Iida*, C-40/11, 79 punktas.

⁴ ESTT 2012 m. lapkričio 27 d. Sprendimas *Thomas Pringle*, C-370/12.

Antra, byloje *Fierro ir Marmorale*⁵ Teismas išnagrinėjo Italijos teisės aktus, pagal kuriuos reikalaujama anuliuoti nekilnojamojo turto pardavimo aktą, jei nekilnojamasis turtas buvo iš dalies pakeistas, neatsižvelgiant į urbanistikos srities teisės aktus. Toks automatinis panaikinimas suvaržo teisę į nuosavybę (17 straipsnis⁶). Teismas šį atvejį paskelbė nepriimtinu, kadangi nebuvo nacionalinių urbanistikos srities teisės aktų ir ES teisės sąsajos.

Trečia, byloje *Cholakova*⁷ Teismas nagrinėjo situaciją, kai Bulgarijos policija sulaikė G. Cholakovą, nes policijos patikrinimo metu ji atsisakė pateikti savo tapatybės kortelę. Teismas nusprendė, kad dėl to, jog G. Cholakova nerodė ketinimo išvykti iš Bulgarijos teritorijos, byla buvo išimtinai nacionalinio pobūdžio. Teismas nusprendė, kad jis nėra kompetentingas nagrinėti šią bylą ir paskelbė ją nepriimtina.

Tai yra tos trys situacijos, kurių atveju **buvo akivaizdžiai iškilęs klausimas dėl Chartijos taikymo.**

Pirma, sąvoka „ES teisės įgyvendinimas“ apima tokią valstybės narės **teisėkūros veiklą ir teisminę bei administracinę praktiką, kuria vykdomi jos įsipareigojimai pagal ES teisę.** Taip, pavyzdžiui, yra, kai valstybės narės, laikydamosi pagal ES sutarties 19 straipsnio 1 dalį joms nustatytos prievolės, užtikrina veiksmingą teisinę apsaugą, kad asmenims būtų išsaugotos pagal ES teisę numatytos teisės. Pagal Laisvo judėjimo direktyvą⁸ valstybėms narėms ES piliečių judėjimą leidžiama apriboti vadovaujantis viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ar visuomenės sveikatos sumetimais. Teismas Sprendime ZZ konstatavo, kad atitinkamam asmeniui turi būti atskleistas tokio draudimo pagrindas⁹. Šiuo atveju priežastis, dėl kurios neleista atvykti į JK teritoriją, nacionalinio saugumo sumetimais atskleista nebuvo. Teismas patvirtino, kad asmuo turi teisę būti informuotas apie sprendimo jo neįleisti į šalį pagrindą, nes nacionalinis saugumas negali būti priežastis nesuteikti teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, nes tokiu atveju teisių gynimas tampa neveiksmingas (47 straipsnis).

Antra, Teismas nustatė, kad Chartija taikytina tais atvejais, kai **valstybės narės valdžios institucijos naudoja savo įgaliojimus, kurie joms suteikti pagal ES teisę.** Sprendime *Kaveh Puid*¹⁰ Teismas patvirtino pirmiau nustatytą praktiką¹¹ ir nustatė, kad valstybė narė negali perkelti prieglobsčio prašytojo į pirmiau pripažintą atsakingą valstybę narę, jei yra svarbių priežasčių manyti, kad prašytojui galėtų grėsti didelis pavojus patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį, taip pažeidžiant Chartijos 4 straipsnį.

Galiausiai nacionalinės priemonės, susijusios su ES lėšų išmokėjimu taikant pasidalijamąjį valdymą, gali būti laikomos ES teisės įgyvendinimu. Sprendime *Blanka Soukupová*¹² Teismas konstatavo, kad įgyvendinant Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1257/1999 dėl Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) paramos kaimo plėtrai, reikalaujama, kad valstybės narės laikytųsi lygybės ir

⁵ ESTT 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimas *Francesco Fierro ir Fabiana Marmorale prieš Edoardo Ronchi ir Cosimo Scocozza*, C-106/13.

⁶ Toliau skliaustuose nurodyti Chartijos straipsniai.

⁷ ESTT 2013 m. birželio 6 d. Sprendimas *Gena Ivanova Cholakova*, C-14/13.

⁸ Direktyva 2004/38/EB, OL L 158, 2004 4 30, p. 77.

⁹ ESTT 2013 m. birželio 4 d. Sprendimas ZZ prieš *Secretary of State for the Home Department*, C-300/11.

¹⁰ ESTT 2013 m. lapkričio 14 d. Sprendimas *Bundesrepublik Deutschland prieš Kaveh Puid*, C-4/11.

¹¹ ESTT 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimas NS prieš *Secretary of State for the Home Department*, sujungtos bylos C-411/10 ir C-493/10.

¹² ESTT 2013 m. balandžio 11 d. Sprendimas *Blanka Soukupová*, C-401/11.

nediskriminavimo principų, įtvirtintų Chartijos 20 straipsnyje, 21 straipsnio 1 dalyje ir 23 straipsnyje. Reikalaujama, kad valstybės narės, teikdamos ankstyvo išėjimo į pensiją paramą vyresnio amžiaus ūkininkams, užtikrintų vienodą požiūrį į vyrus ir moteris ir draustų bet kokią diskriminaciją dėl lyties.

2013 m. Chartijos taikymo klausimu daug diskutuota apie **Sprendimą Åkerberg Fransson**¹³. Šis sprendimas yra svarbus žingsnis vykstant procesui, kuriuo siekiama pateikti tikslesnį Chartijos 51 straipsnio aiškinimą.

Teismo prašyta išaiškinti, ar tie atvejai, kai nacionalinė teisė atitinka ES teisėje įtvirtintus tikslus, taip pat laikytini ES teisės įgyvendinimu, kaip apibrėžta Chartijos 51 straipsnyje. Bylą siekdamas gauti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismui perdavė vienos Švedijos apylinkės teismas, kuris nebuvo tikras, ar baudžiamoji byla dėl vengimo mokėti mokesčius teikiant PVM deklaracijas gali būti iškelta prieš atsakovą, jei jam jau buvo paskirta administracinė mokestinė nuobauda dėl tos pačios veikos (buvo pateikta melaginga informacija). Toks teisminis procesas turėjo būti nagrinėjamas vadovaujantis principu *ne bis in idem* (principas, pagal kurį asmuo neturėtų būti baudžiamas du kartus už tą pačią nusikalstamą veiką), įtvirtintu Chartijos 50 straipsnyje, net jei ir šios srities nacionaliniai teisės aktai, taikomi šioms administracinėms nuobaudoms ir baudžiamosiomis byloms, nebuvo priimti siekiant į nacionalinę teisę perkelti ES teisės aktus.

Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pagal ES teisę valstybės narės turi pareigą užtikrinti, kad būtų surinktas visas mokėtinas PVM, kad taip būtų užkirstas kelias neteisėtai veiklai, kuri daro poveikį ES finansiniams interesams, ir imtis tokių pačių priemonių kovai su sukčiavimu, kenkiančiu ES interesams, kaip jos kovoja su savo pačių interesams kenkiančiu sukčiavimu¹⁴.

ES nuosavus išteklius sudaro pajamos, gaunamos taikant vienodą tarifą suderintiems PVM apmokestinimo pagrindams, nustatytiems pagal ES taisykles. Todėl egzistuoja tiesioginis PVM pajamų surinkimo laikantis atitinkamų ES teisės aktų ir atitinkamų PVM išteklių buvimo ES biudžete ryšys. Bet kokios PVM pajamų surinkimo nacionaliniu lygmeniu spragos gali turėti poveikį ES biudžetui. Teismas konstatavo: „Kadangi Chartija garantuojamų pagrindinių teisių turi būti laikomasi, kai nacionalinės teisės aktai patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, negali būti atvejų, kurie priskirtini Sąjungos teisei, tačiau netaikomos minėtos pagrindinės teisės. Sąjungos teisės taikymas lemia Chartija garantuojamų pagrindinių teisių taikymą¹⁵.“ Teismo nuomone, šiomis aplinkybėmis taikant nacionalinės teisės aktus buvo siekiama „nubausti už [minėtos] direktyvos nuostatų pažeidimą, todėl siekiama įgyvendinti Sutartimi valstybėms narėms nustatytą pareigą veiksmingai bausti už veiksmus, kuriais keliama grėsmė Sąjungos finansiniams interesams.“¹⁶

Kalbant apie šios bylos išvadas, Teismas pastebėjo, kad principas, pagal kurį draudžiama asmenį bausti du kartus už tą pačią nusikalstamą veiką, nereiškia, jog valstybei narei draudžiama už tą pačią veiką ir skirti mokestinę nuobaudą, ir taikyti baudžiamąją sankciją, su sąlyga, kad mokestinė nuobauda nėra baudžiamojo pobūdžio.

¹³ ESTT 2013 m. vasario 26 d. Sprendimas *Åklagaren prieš Hans Åkerberg Fransson*, C-617/10.

¹⁴ *Ibid.*, 26 punktas.

¹⁵ *Ibid.*, 21 punktas.

¹⁶ *Ibid.*, 28 punktas.

3. VEIKSMAI, SKIRTI VEIKSMINGAM CHARTIJOS ĮGYVENDINIMUI SKATINTI

Pagrindinės teisės puoselėjamos visose ES politikos srityse. ES kompetencijos srityse Komisija siūlo ES teisės aktus, kuriais daromas konkretus poveikis Chartijoje įtvirtintoms teisėms ir principams. Komisija, taikydama pažeidimo nagrinėjimo procedūras prieš valstybes nares, taip pat imasi aktyvių priemonių, skatindama laikytis Chartijos, ir rūpinasi, kad būtų laikomasi ES teisės aktų.

Be to, Teismas nagrinėja, kaip Chartijos laikosi pačios institucijos, ir tikrina ES teisės aktų atitiktį Chartijai.

3.1. ES teisės aktai

Komisija užtikrina ir kruopščiai patikrina, kad visuose **teisės aktų pasiūlymuose** pagrindinės teisės būtų gerbiamos ir jų būtų laikomasi. Šio požiūrio ji laikosi per visą teisėkūros procesą – nuo paties pasiūlymo iki diskusijų vykstant ES institucijų deryboms ir galutinio teisės akto priėmimo.

3.1.1. Teisės aktų pasiūlymai

Baudžiamosios teisės srityje **Komisija pasiūlė penkias teisinės priemones, kad būtų toliau laikomasi Procesinių teisių darbotvarkės** ir sutvirtintas Europos baudžiamosios teisės politikos pagrindas. Tarp šių priemonių yra trys pasiūlymai dėl:

- direktyvos, kuria siekiama užtikrinti tam tikrus nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme elementus (48 ir 47 straipsniai);
- direktyvos dėl specialių procesinių garantijų baudžiamosiose bylose įtariamiesiems ar kaltinamiems vaikams (24 ir 49 straipsniai) ir
- direktyvos dėl laikinosios teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose įtariamiesiems ar kaltinamiems asmenims, kuriems buvo atimta laisvė, ir dėl teisinės pagalbos bylose dėl Europos arešto orderio (47 straipsnio 3 dalis).

Tarp šių priemonių taip pat yra dvi rekomendacijos – dėl procesinių garantijų pažeidžiamiesiems asmenims, įtariamiesiems ar kaltinamiems baudžiamosiose bylose; ir dėl teisės į teisinę pagalbą asmenims, įtariamiesiems ar kaltinamiems padarius nusikaltimą baudžiamosiose bylose (47 straipsnis)¹⁷.

Norint sustiprinti abipusio pasitikėjimo principą, kuriuo grindžiamas teisminis bendradarbiavimas, labai svarbu, kad baudžiamosios teisės priemonės remtųsi tvirtomis ES normomis procesinių teisių ir nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų teisių srityje ir atitiktų Chartiją.

ES teisės aktuose pinigų plovimo srityje Komisija taip pat užtikrina veiksmingą advokato teisės neatskleisti profesinės paslapties apsaugą. 2013 m. vasario mėn. pasiūlyme dėl **Pinigų plovimo prevencijos direktyvos** nustatyta pareiga informuoti valdžios institucijas apie įtarimus dėl pinigų plovimo ar terorizmo finansavimo, kilusius vykdant įvairią profesinę veiklą. Tačiau atsižvelgiant į kartinę teisės į gynybą svarbą (48 straipsnis), siūlomoje direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės tam tikromis aplinkybėmis šios prievolės netaikytų advokatams, pavyzdžiui, kai tai susiję su informacija, gauta vertinant kliento teisinę padėtį¹⁸.

¹⁷ COM(2013) 821, 822 ir 824, 2013 11 27; COM(2013) 8178 ir 8179, 2013 11 27.

¹⁸ ESTT 2007 m. birželio 26 d. Sprendimas *Ordre des barreaux francophones et germanophone*, C-305/05.

Be to, Komisija užtikrino teisių gynimo priemonę **darbuotojams, kai šie naudojami laisvo judėjimo ES teise**. Šiuo teisės aktu¹⁹, *inter alia*, siekiama valstybėms narėms nustatyti teisinę prievolę ES darbuotojams migrantams nacionaliniu lygiu suteikti tinkamas teisių gynimo priemones (47 straipsnis).

2013 m. rugsėjo mėn. Komisija pateikė pasiūlymą dėl reglamento dėl indeksų, kurie **kaip lyginamieji indeksai naudojami finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse**²⁰. Šiuo reglamentu siekiama finansų sektoriaus rinkos dalyvių pateiktiems lyginamiesiems indeksams taikyti aiškesnius standartus ir priežiūrą. Juo numatoma kompetentingoms valdžios institucijoms suteikti tikrinimo ir vykdymo užtikrinimo galias, įskaitant, paprašius, galimybę perduoti duomenis. Komisija įvertino pasiūlymo poveikį kelioms Chartijos saugomoms teisėms – asmens duomenų apsaugai (8 straipsnis), saviraiškos ir informacijos laisvei (11 straipsnis) ir laisvei užsiimti verslu (16 straipsnis).

Pasiūlyme dėl reglamento, kuriuo nustatomos išorės jūrų sienų stebėjimo vykdant Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūros (FRONTEX)²¹ koordinuojamą operatyvų bendradarbiavimą, Komisija nustatė, kad visos priemonės, kurių bus imtasi per FRONTEX koordinuojamas stebėjimo operacijas, privalo būti vykdomos visiškai laikantis pagrindinių teisių bei *negrąžinimo* principo, pagal kurį nė vienas pabėgėlis neturi būti grąžinamas į šalį, kurioje, tikėtina, jam ar jai gali grėsti mirties bausmė, kankinimas ar kitas nežmoniškas ir žeminantis elgesys ar bausmė (19 straipsnio 2 dalis). Valstybės narės, prieš išlaipindamos trečiojoje šalyje, privalo atsižvelgti į bendrą padėtį toje šalyje, kad įsitikintų, jog joje nėra pažeidžiamas *negrąžinimo* principas, ir nustatyti perimtų ar išgelbėtų asmenų tapatybę bei įvertinti jų asmenines aplinkybes.

3.1.2. *Tarpinstitucinės derybos su svarbiais pagrindinių teisių aspektais*

2013 m. buvo svarbūs metai asmens duomenų apsaugos srityje. Atsižvelgiant į tais metais atskleistą informaciją apie visuotinio sekimo programas, pagal kurias galimai vykdoma visų piliečių komunikacijų stebėsena, ES institucijos turėjo padaryti pažangą tarpusavio derybų dėl naujų duomenų apsaugos standartų srityje²². 2013 m. spalio mėn. Europos Parlamento LIBE (Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų) komitetas pritarė Komisijos pasiūlymui²³. Reformos tikslas yra vėl sudaryti sąlygas asmenims kontroliuoti savo duomenis atnaujinant jų teises (8 straipsnis). Pagrindiniai jos elementai – aiškus sutikimas, teisė būti pamirštam, teisė į duomenų perkeliamumą ir teisė būti informuotam apie asmens duomenų apsaugos pažeidimus. Jie padės sumažinti didėjančią prarają tarp piliečių ir įmonių, su kuriomis jie savanoriškai ar kitaip dalijasi savo duomenimis.

Tam, kad būtų skatinama Chartijos 16 straipsnyje įtvirtinta laisvė užsiimti verslu, 2012 m. Komisija pateikė pasiūlymą dėl **tarpvalstybinių nemokumo** teisės nuostatų atnaujinimo²⁴. Derybų metu, kurios 2013 m. gerokai pasistūmėjo, buvo nuodugniai svarstomas šio pasiūlymo poveikis mažumos kreditorių teisėms į veiksmingą gynybą (47 straipsnis) ir nuosavybę (17 straipsnis).

¹⁹ COM(2013) 236 *final*, 2013 4 26.

²⁰ COM(2013) 641 *final*, 2013 9 18.

²¹ COM(2013) 197 *final*, 2013 4 12.

²² COM(2012) 11 *final*, 2012 1 25; COM(2012) 10 *final*, 2012 1 25.

²³ Europos Parlamentas, dok. Nr. A7-0403/2013.

²⁴ COM(2012) 744 *final*, 2012 12 12.

3.1.3. *Chartijos įgyvendinimas taikant ES teisėkūros institucijų ir Komisijos priimtas priemones*

Procesinių teisių srityje buvo priimta **Direktyva dėl teisės turėti advokatą** ir teisės informuoti trečiuosius asmenis laisvės atėmimo metu²⁵. Šiuo esminiu teisės aktu visiems įtariamiesiems garantuojama teisė į advokato paslaugas nuo ankstyviausių proceso etapų iki pat jo pabaigos (47 ir 48 straipsniai).

Europos Parlamentas ir Taryba priėmė **Dublino reglamento**²⁶, kuriuo užtikrinamos veiksmingos asmenų, apskundusių sprendimus dėl perdavimo, teisių gynimo priemonės, naują redakciją, taip visiškai užtikrinant prieglobsčio prašytojų teisę pasilikti teritorijoje ir sumažinti *grąžinimo* „kaskadomis“ pavojų (19 straipsnio 2 dalis). Į jį taip pat įtraukta Teismo praktika, pagal kurią prieglobsčio prašytojas negali būti išsiunčiamas į valstybę narę, kurioje gali būti rimtai pažeistos jo pagrindinės teisės. Tokiu atveju kita valstybė narė nedelsdama turi prisiimti atsakomybę, kad nebūtų pakenkta prieglobsčio prašytojo galimybei greitai kreiptis į teismą.

Europos Parlamentas ir Taryba taip pat priėmė **Prieglobsčio procedūrų direktyvą**²⁷ ir **Priėmimo sąlygų direktyvą**²⁸. Pirmąją sutvirtinamos garantijos, kuriomis apsaugoma pagrindinė teisė į prieglobstį, ypač įtvirtinant teisę pasinaudoti prieglobsčio suteikimo tvarka (18–19 straipsniai); antroji apima geresnius ir aiškesnius standartus, skirtus pagrindinei teisei į orumą veiksmingiau apsaugoti, ypač kai tai susiję su pažeidžiamais prieglobsčio prašytojais, ja toliau derinamos sulaikymo taisyklės, nustatant aiškius ir apibrėžtus motyvus, sulaikymo sąlygas ir sulaikytų asmenų garantijas (1, 4, 6, 7, 18, 21, 24 ir 47 straipsniai).

Kalbant apie **nukentėjusiųjų teises, Reglamentu dėl apsaugos priemonių tarpusavio pripažinimo civilinėse bylose**²⁹ nustatytas paprastas ir greitas apsaugos priemonių, paskirtų vienos valstybės narės civilinėje byloje, pripažinimo mechanizmas. Tokiomis priemonėmis saugomi asmenys (dažniausiai moterys, kurios prieš tam tikrą asmenį turi apribojančią nutartį) gali būti užtikrinti, kad jų šalyje gauta nutartis galios visur, kad ir kur ES jie būtų.

2014 m. vyksiantys **Europos Parlamento rinkimai** bus pirmieji Europos Parlamento rinkimai įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, kuria buvo sustiprintos Europos Parlamento galios. 2013 m. kovo mėn. rekomendacijoje³⁰ Komisija politines partijas paragino kituose Europos Parlamento rinkimuose patvirtinti savo kandidatus Europos Komisijos pirmininko pareigoms užimti ir parodyti, kuriai Europos politinei partijai jie priklauso. Šia rekomendacija siekiama skatinti Chartijos 39 straipsnyje įtvirtintą teisę balsuoti, rinkėjus informuojant apie klausimus, svarbius per šiuos rinkimus, skatinant Europos masto debatus ir, galiausiai, didinant dalyvavimo rinkimuose mastą.

3.2. **Priemonės pagrindinėms teisėms skatinti**

Visoje ES didelėms įmonėms ir toliau dažniausiai vadovauja vyrai. Siekiant įmonių valdybų sudėtyje įtvirtinti esminę moterų ir vyrų lygybę, kaip numatyta Chartijos 23 straipsnyje, Komisija praėjusiais metais pasiūlė direktyvą dėl biržinių bendrovių

²⁵ Direktyva 2013/48/ES, OL L 294.

²⁶ Reglamentas (ES) Nr. 604/2013, OJ L 180, p. 31.

²⁷ Direktyva 2013/32/ES, OL L 180.

²⁸ Direktyva 2013/33/ES, OL L 180, 2013 6 29, p. 96.

²⁹ Reglamentas (ES) Nr. 606/2013, OJ L 181.

³⁰ Rekomendacija 2013/142/ES, OL L 79, p. 29.

nevykdomųjų direktorių pareigas einančių asmenų lyčių pusiausvyros gerinimo³¹. 2013 m. lapkričio mėn. Europos Parlamentas per pirmąjį svarstymą paskelbė rezoliuciją dėl pasiūlytos direktyvos³² ir taip patvirtino plataus masto pritarimą didesniai moterų atstovavimui bendrovių valdybose ir pritarė Komisijos požiūriui į tai, kaip panaikinti dabartinį lyčių disbalansą.

Kita sritis, kurioje ES ir toliau siekia labiau apsaugoti teisių lygybę ir skatina priimti pozityvias priemones, yra **romų integracija**. 2013 m. didelės pažangos pasiekta dėl ES masto požiūrio į romų atskirties problemų sprendimą. 2013 m. gruodžio mėn. Tarybos rekomendacija³³ buvo priimta vieningai. Valstybės narės įsipareigojo pagerinti romų bendruomenių ekonominę ir socialinę integraciją. Per šį procesą, patys romai buvo įtraukti į diskusijas aukščiausiu sprendimų priėmimo lygiu.

3.3. ES įgyvendinimo veiksmai

Komisija atliko savo Sutarčių sergėtojos vaidmenį ir ėmėsi veiksmų užtikrinti, kad valstybės narės vykdytų ES teisės aktus, kurie turi konkretų poveikį Chartijai.

Išanalizavus **Vizų kodekse**³⁴ nustatytos teisės pateikti skundą, jei vizą buvo atsisakyta išduoti ar ji buvo panaikinta ar atšaukta, įgyvendinimą nacionaliniu mastu, Komisija iškėlė daugybę klausimų dėl nacionalinių teisės aktų, Vizų kodekso ir Chartijos nuostatų suderinamumo. Komisija padarė išvadą, jog tam, kad būtų įgyvendinta Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta teisė į veiksmingą teisinę gynybą, būtina, kad skundo dėl to, kad vizą buvo atsisakyta išduoti ar ji buvo panaikinta ar atšaukta, teikimo procedūra apimtų galimybę kreiptis į teismą, kuris būtų vienintelė ir paskutinė apeliacijos instancija. Kelioms valstybėms narėms buvo išsiųsti oficialūs pranešimai.

2012 m.³⁵ Teismas priėmė sprendimą, kad staigus ir radikalus pensinio amžiaus sumažinimas teisėjams, prokurorams ir notarams Vengrijoje neatitinka Direktyvos 2000/78/EB, kuria užtikrinama, kad Chartijos 21 straipsnyje įtvirtinto diskriminacijos draudimo principo užimtumo srityje būtų visiškai laikomasi. Po vaisingo dialogo su Komisija, 2013 m. kovo mėn. Vengrija priėmė įstatymą, kuriuo pateikti visų nurodytų problemų sprendimai ir taisyklingai bei išsamiai įvykdytas Teismo sprendimas.

Galiausiai **duomenų apsaugos srityje** Komisija stebėjo, kaip Austrija vykdo 2012 m. Teismo sprendimą dėl duomenų apsaugos priežiūros institucijos nepriklausomumo trūkumo³⁶. Austrija iš dalies pakeitė savo duomenų apsaugos teisės aktus ir užtikrino, kad atitinkamos institucijos narį, vykdančią jos kasdieninę veiklą, prižiūrėtų tik šios institucijos valdyba, ir kad institucija nebūtų federalinės kanceliarijos dalis, bet turėtų savo pačios biudžetą ir darbuotojus.

3.4. Teismo vykdoma ES institucijų kontrolė

Teismas nagrinėja, kaip ES institucijos laikosi Chartijos. Jis paskelbė kelis sprendimus, skirtus užtikrinti, kad ES institucijos veiktų laikydamosi Chartijos. Šiais sprendimais taip pat siekta nustatyti, koku mastu ES teisės aktai ir piliečiams skirti sprendimai atitinka Chartiją.

³¹ COM(2012) 614 *final*, 2012 11 14.

³² Europos Parlamentas, dok.Nr. A7-0340/2013.

³³ Tarybos rekomendacija dėl veiksmingų romų integravimo priemonių valstybėse narėse, 2013 12 9.

³⁴ Reglamentas (EB) Nr. 810/2009, OJ L 243.

³⁵ ESTT 2012 m. lapkričio 6 d. Sprendimas *Komisija prieš Vengriją*, C-286/12.

³⁶ ESTT 2012 m. spalio 16 d. Sprendimas *Komisija prieš Austriją*, C-614/10.

ES gali skirti sankcijas arba ribojamąsias priemones, kurios gali turėti poveikį asmens, kuriam jos skirtos, pagrindinėms teisėms. Sprendime dėl apeliacinio skundo *Kadi II*³⁷ Teismas išaiškino tam tikras procedūrines asmenų, įtariamų sąsajomis su terorizmu, teises, įskaitant teisę į gerą administravimą, teisę į veiksmingą teisinę gynybą ir teisę į teisingą bylos nagrinėjimą (41 ir 47 straipsniai). Teismas **užtikrino pagrindinių teisių ir laisvių apsaugą, kartu pripažindamas būtinybę kovoti su tarptautiniu terorizmu**. Komisija, atsižvelgdama į JT Saugumo Tarybos rezoliuciją ir įgyvendindama JT Sankcijų komiteto sprendimą, išaldė Yassino Abdullaho Kadi turtą. Teismas konstatavo, jog kadangi Komisija nepateikė jokios informacijos ar įrodymų teiginiais, esą Kadi išitraukęs į veiklą, susijusią su tarptautiniu terorizmu (Kadi šiuos teiginius tvirtai neigė), pagrįsti, šie teiginiai nėra pakankamas pagrindas ES lygiu priimti prieš jį nukreiptas ribojamąsias priemones.

ES institucijos, nepriklausomai nuo to, ar JT Saugumo Taryba yra paskelbusi atitinkamas rezoliucijas, yra paskelbusios sprendimų ir reglamentų, kuriais išaldomos asmenų ir subjektų, kurie, kaip yra nustačiusios ES institucijos, yra susiję su branduolinių ginklų platinimu, lėšos. Kai kurie asmenys ir subjektai ėmėsi teisminių veiksmų, kad šie sprendimai būtų panaikinti. Bendrasis Teismas paskelbė sprendimų³⁸, kuriais panaikinti prieš kelis pareiškėjus nukreipti ES institucijų veiksmai. Teismas nustatė, kad ES institucijos nepateikė pakankamai įrodymų, kuriais būtų galima pagrįsti priemones, kurių buvo imtasi, be to, tam tikrais atvejais ES institucijos pažeidė prievolę nurodyti priežastis ir atskleisti įrodymus.

Sprendimu *Besselink*³⁹ Bendrasis Teismas suteikė teisę **susipažinti su dokumentais**, įtvirtintą Chartijos 42 straipsnyje, ir iš dalies panaikino Tarybos sprendimą, kuriuo atsisakoma suteikti galimybę susipažinti su dokumentu, susijusiu su ES prisijungimu prie EŽTK. Teismas konstatavo, kad Taryba, atsisakydama suteikti galimybę susipažinti su jos priimtais derybiniais nurodymais, padarė vertinimo klaidą. Šiame dokumente išdėstyta pozicija jau buvo perduota derybų šalims. Todėl jos atskleidimas negalėjo kelti pavojaus derybų šalių tarpusavio pasitikėjimui.

Šie sprendimai buvo skirti pavieniams asmenims, tačiau Teismas taip pat nagrinėjo valstybėms narėms skirtus teisės aktus.

Teismas patikrino **Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio**⁴⁰ **atitiktį Chartijos 47 ir 48 straipsniams**. Teismui buvo pateiktas klausimas, ar valstybė narė galėtų *in absentia* nuteistą asmenį perduoti su sąlyga, kad orderį išdavusi valstybė narė persvarstytų nuosprendį, kad būtų išvengta bet kokio žalingo poveikio teisei į teisingą bylos nagrinėjimą ir teisei į gynybą, garantuojamas tą asmenį perduodančios šalies konstitucijoje⁴¹. Teismas konstatavo, kad Pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio visiškai atitiko Chartiją. Jei asmens perdavimui būtų taikoma Pagrindų sprendime nenumatyta sąlyga, būtų pažeidžiami abipusio pasitikėjimo ir pripažinimo

³⁷ ESTT 2013 m. liepos 18 d. Sprendimas *Komisija ir kiti prieš Kadi* (Kadi II), C-584/10 P, apeliacinis skundas prieš Sprendimą *Kadi prieš Komisiją* (Kadi I), T-85/09.

³⁸ Bendrojo Teismo Sprendimas *Bank Melli Iran*, sujungtos bylos T-35/10 ir T-7/11; Sprendimas *Persia International Bank plc*, T-493/10; Sprendimas *Export Development Bank of Iran*, sujungtos bylos T-4/11 ir T-5/11; Sprendimas *Iran Insurance Company*, T-12/11; Sprendimas *Post Bank Iran*, T-13/11; Sprendimas *Bank Refah Kargaran*, T-24/11; Sprendimas *Europäisch-Iranische Handelsbank AG*, T-434/11; Sprendimas *Naser Bateni*, sujungtos bylos T-42/12 ir T-181/12; Sprendimas *Good Luck Shipping*, T-57/12 ir 2013 m. rugsėjo 6 d. Sprendimas *Iranian Offshore Engineering & Construction Co. prieš Tarybą*, T-110/12.

³⁹ Bendrojo Teismo 2013 m. rugsėjo 12 d. Sprendimas *Besselink prieš Tarybą*, T-331/11.

⁴⁰ Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR, kurį iš dalies pakeitė Pamatinis sprendimas 2009/299/TVR, OL 2009 L 81, p. 24.

⁴¹ ESTT 2013 m. vasario 26 d. Sprendimas *Stefano Melloni prieš Ministerio fiscal*, C-399/11.

principai, kuriuos tuo sprendimu siekiama įtvirtinti, be to, jis netektų savo veiksmingumo.

4. EŽTK VAIDMUO

Faktas, kad Chartija taikoma tik tada, kai valstybės narės įgyvendina ES teisę, dar nereiškia, kad pagrindinių teisių apsaugos srityje esama spragų. Atskiri asmenys savo teises gali ginti nacionaliniuose teismuose, o išsėmę šią galimybę, vadovaudamiesi EŽTK, prie kurios prisijungusios visos ES valstybės narės, gali kreiptis į Europos žmogaus teisių teisimą.

Lisabonos sutartimi ES nustatyta pareiga prisijungti prie EŽTK. 2013 m. balandžio mėn. parengtas galutinis ES prisijungimo prie EŽTK projektas, o tai yra kartinis prisijungimo proceso etapas. Tolesnis etapas – Komisijos Teismui pateiktas prašymas pateikti nuomonę dėl susitarimo projekto.

5. IŠVADA

2013 m. Teismas nagrinėjo daugybę bylų, susijusių su Chartijos taikymu nacionaliniu lygiu. Tai rodo didėjančią Chartijos sąveiką su nacionalinėmis teisės sistemomis. Šiuo požiūriu sprendimas *Åkerberg Fransson* byloje atlieka svarbų vaidmenį siekiant toliau apibrėžti tai, kaip valstybėse narėse Chartiją taiko nacionalinių teismų teisėjai, net jei atitinkama teismų praktika vis dar plėtojama ir, panašu, bus nuolat tobulinama.

Nacionalinių teismų teisėjai yra pagrindiniai veikėjai, suteikiantys Chartijoje įtvirtintoms teisėms ir laisvėms konkretų poveikį, nes jie tiesiogiai užtikrina, kad atskiri asmenys turėtų visas teisių gynimo priemones tais atvejais, kai buvo pažeistos pagrindinės teisės, kurios yra ES teisės dalis.

Nuo to laiko, kai Chartija įgijo teisiškai privalomą pobūdį (kaip pirminė ES teisė), ES institucijos įdėjo daug pastangų, kad užtikrintų nuoseklų Chartijos nuostatų taikymą. Vykstant teisėkūros procedūroms, ypač formuluojant galutinius kompromisinius sprendimus, bet kokią poveikį pagrindinėms teisėms būtina nuodugniai išnagrinėti. Norint šį tikslą pasiekti, reikia tvirto tarpinstitucinio įsipareigojimo.

ES teisės aktai dėl bet kokių pagrindinių teisių pažeidimų taip pat gali būti ginčijami Teisme. Teismo priežiūra taip pat apima valstybes nares, bet tik tada, kai jos įgyvendina ES teisę. Kitais atvejais valstybės narės taiko savo pačių pagrindinių teisių sistemas. Tai aiškus ir sąmoningas valstybių narių pasirinkimas, padarytas rengiant Chartiją ir Sutartį.

ES institucijos privalo ne tik tiesiog laikytis Chartijoje nustatytų teisinių reikalavimų. Jos privalo toliau vykdyti politinę užduotį – skatinti pagrindinių teisių kultūrą, skirtą visiems – piliečiams, ekonominės veiklos vykdytojams, viešosios valdžios institucijoms. Tai, kad Komisija sulaukė daugiau kaip 3 000 piliečių laiškų dėl pagarbos pagrindinėms teisėms, rodo, kad žmonės žino apie savo teises ir reikalauja jų laikytis. Komisija remia jų pastangas.